

УДК 321.01+321.02

Тенденції розвитку громадського сектора Волинської області

В.В. МЕЛЬНИК

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна,
E-mail: lu4ano4ka@ukr.net**Авторське резюме**

Розкрито сутність громадського сектора, його місце та роль у політичній системі. Досліджено розвиток політичного процесу Волинської області, зокрема формування мережі громадських об'єднань. Проаналізовано абсолютні показники чисельності громадських об'єднань в усіх шістнадцяти районах області та виявлено певні спільні тенденції, що до етапів зростання їхньої чисельності. Найбільше таких об'єднань за весь період незалежності України було зареєстровано у 2005 році, що пояснюється усвідомленням власної суб'єктності та зростанням активності громадян після президентської виборчої кампанії.

Співставлено кількість громадських об'єднань з чисельністю населення районів та кількістю населених пунктів у кожному з них, причому закономірності зв'язку між даними показниками не виявлено. Отже, активність громадськості визначається не її чисельністю, а певними політико-культурними факторами.

Визначено основні напрямки діяльності зазначених об'єднань громадян та їх роль у політичних процесах області. Особливу увагу приділено участі громадськості, через інституційні форми, у виборчому процесі.

Ключові слова: «третій сектор», громадянське суспільство, інститути громадянського суспільства, громадські об'єднання, державний реєстр.

Development trends of public sector in Volyn region

V.V. MELNIK

Lesya Ukrainka eastern european national university, Lutsk, Ukraine, E-mail: lu4ano4ka@ukr.net

Abstract

The essence of public sector, its place and role in the political system is revealed in this article. Development of political process in Volyn region, including the formation of a network of public associations, is examined. Absolute values of a number of public associations in all sixteen districts of the region are analyzed and some common trends concerning the stages of increase in their number are identified in this article. Most of such associations, for the period of Ukraine's independence, were registered in 2005 that could be explained by awareness of their own subjectivity and increase of public activity after the presidential election campaign.

A number of public associations have been compared with a population of districts and a number of locations in each of them, but regularity between these values are not being identified. Thus the activity of the community is not determined by its size, but by certain political and cultural factors.

© В.В. Мельник, 2014

The main activities of these public associations and their role in the political process in region are determined. Special attention was paid to public participation through institutional forms in the electoral process.

Key words: the «third sector», civil society, institutions of civil society, public associations and state register.

Постановка проблеми. Розбудова інститутів громадянського суспільства є однією з провідних проблем вітчизняної політичної науки. Дослідження інституційного рівня цих процесів, попри свою перманентність, вже має певні вагомні напрацювання. Напрацьовано методологію структурування громадських інституцій, зокрема громадських об'єднань. Окреслено основні сфери діяльності та механізми участі. Частково вивчено закордонний досвід участі цих об'єднань у політичних процесах як загальнодержавного, так і локально-просторового рівня. Попри всі згадані наукові здобутки рівень дослідження інститутів громадянського суспільства, зокрема громадських об'єднань, масштабів області або району є недостатнім.

Відчувається брак структурованого емпіричного матеріалу, що певною мірою нівелює масштабні наукові здобутки.

Аналіз досліджень і публікацій. Деякі складові даної проблеми, зокрема регіонального масштабу? досліджено В. Бортніковим, В. Климончуком, М. Іванюком, М. Тиским, Я. Ярошом.

Мета дослідження – дослідити роль громадських інституцій у політичних процесах та проаналізувати специфіку становлення мережі громадських об'єднань Волинської області, на рівні її адміністративних частин зокрема.

Виклад основного матеріалу. В політичному процесі чільне місце належить громадськості. Кожен окремо взятий індивід є практично неспроможним реалізувати свою політичну суб'єктність, однак група таких індивідів є серйозною суспільно-політичною одиницею. Місце та роль громадських спільнот в інституційній моделі управління суспільством визначається політичним режимом конкретного державного утворення.

В міру утвердження демократичного режиму в Україні посилюється роль громадськості, через інституційні форми об'єднання, в процесі прийняття рішень та здійсненні контролю. При чому ці процеси є взаємодетермінованими – позиції громадських об'єднань задають рамки політичного режиму. Сфера громадянська може розширюватись виключно за рахунок державної, шляхом перерозподілу повноважень або напрацювання певних форм співпраці.

У взаєминах між державою та громадянським суспільством і держава, і громадянське суспільство не повинні бути ні слабкими, ні сильними, а ефективними [4, с. 49].

Головною ознакою громадянського суспільства є можливість громадських організацій і органів влади співпрацювати на рівних умовах. Така модель передбачає розвинуті правові від-

носини, суспільство рівноправних громадян, що не залежить від держави, а взаємодіють з нею для загального блага. Громадянське суспільство породжує компетентну і ефективну владу, а також контролює її.

Інститутами громадянського суспільства є громадські організації неприбуткового характеру, що представляють собою добровільні й організаційно оформлені об'єднання громадян і функціонують на засадах самоврядування.

На думку В. Климончука, до таких інституцій, насамперед, належать ті, що постійно виконують політичну функцію [10, с. 220].

Сфера діяльності таких організацій отримала назву – «третій сектор». Сукупність таких організацій не повинна мати ознак субординації, але передбачає взаємодію між собою.

До даного типу об'єднань громадян застосовуються різні загальні назви, так навіть чинне законодавство України оперує різними термінами:

– «об'єднання громадян» – найзагальніше поняття (ст. 36 Конституції України), що стосується громадських організацій, профспілок, політичних партій;

– «громадські організації» – об'єднання громадян, створені для задоволення і захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних, та інших спільних інтересів (ст. 3 Закону «Про об'єднання громадян»);

– «непідприємницькі організації» – термін, що вживається для позначення даного типу організацій у проекті Цивільного кодексу України;

– «неприбуткові організації» – термін, що на сьогодні вважається найповнішим та охоплює всі вищезазнані організації (Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств»);

– «громадські рухи» – добровільні масові об'єднання громадян, що виникають унаслідок їх вільного волевиявлення на основі спільних інтересів.

Всі ці об'єднання громадян, що тією чи іншою мірою впливають на політичний процес, в політичній науці часто називають групами інтересів, або «сторожіві пси демократії».

Небажання держави втрачати визначальну роль наразі є не єдиною перешкодою до утвердження в Україні громадянського суспільства «західного зразка». Залишається не сформованою інституційна модель, відсутній брак досвіду реальної участі громадян у політичних процесах.

Досі не вдалося подолати деякі стереоти і міфи з комуністичного минулого, позбутися етатизму. Однією з найскладніших і найвизна-

чальніших трансформаційних основ сучасної Української держави є формування нової системи цінностей політичного, правового, економічного, соціального, культурного характеру [10, с. 219]. Складність цього процесу пов'язана з наявністю цілого ряду компонентів, а надто з впливом уже наявних ідеологічно-культурницьких цінностей доби соціалізму, що залишаються не лише пам'яттю, а ще стилем, формою, а інколи ідеєю життя; безкомпромісне нав'язування домінуючих вартостей, що стають уніфікованими орієнтирами розвитку світу [5, с. 5].

Позбутись нав'язування волі «абсолютної більшості» можна лише за умови гарантованого права кожному відстоювати власні погляди, об'єднавшись з однодумцями. А вже тоді через інституційні форми, в повній мірі, реалізувати свій потенціал.

Незважаючи на унітарний устрій України і єдину систему політико-правових норм, громадські інституції регіонального масштабу мають свою специфіку. Рівень співпраці державного та «третього» сектора зумовлений не лише загальнодержавними тенденціями тяжіння до певних форм, але й особливими місцевими факторами. Причому різниця між окремими адміністративними одиницями держави може бути колосальною.

Крім громадських об'єднань, інтереси жителів окремих територій можуть представляти місцеві осередки політичних партій. Їхня роль на місцях, деякою мірою, зросла після запровадження пропорційної виборчої системи до місцевих рад. Однак вони залишились неспроможними представляти інтереси широких кіл громадськості. Залишивши цілий спектр питань поза можливістю вирішення.

Дехто з дослідників до інститутів громадянського суспільства відносить і політичні партії, що не мають власного представництва в органах влади і таким чином знаходяться поза «першим» сектором.

Результати моніторингу персонального складу самоврядних структур області свідчать, що понад 85 відсотків політичних партій, зареєстрованих в області, не мають відношення до владних структур, а за результатами виборів до обласної ради 5-го скликання представництва були позбавлені чотири райони області [11]. Тобто, вони могли позиціонувати себе як інститути третього сектора.

Залежно від того чи має партія своїх представників у владних структурах її інституційний статус може змінюватись внаслідок участі у виборах і наступного переформатування політичних сил. Тобто, здобувши місце в органах влади, політична партія втрачає статус інституції «третього сектора». Інші інституції громадянського суспільства мають цей статус незмінним і можуть змінити його лише трансформувавшись в політичну партію.

Дослідити та проаналізувати міру впливу

«третього сектора» окремо взятої області на політичний процес регіону досить непросто. Одна з причин полягає в недостатній кількості достовірних даних, у тому числі щодо практичної діяльності даних структур. Єдиною, беззастережно достовірною інформацією є записи в реєстрах, що ведуться органами юстиції. Пошук такої інформації став значно зручнішим після запровадження у 2009 році єдиного Реєстру громадських об'єднань. Де безпосередньо на сайті можна ознайомитись із структурованим переліком об'єднань зареєстрованих у певному районі або області. До запровадження даного реєстру інформація про об'єднання громадян, де яких районів, на сайті Головного управління юстиції у Волинській області, була відсутньою (Ковельський р-н), або недостатньою (Володимир-Волинський, Любешівський, Старовижівський райони).

Зважаючи на попередньо зазначені труднощі, кількісний показник формально існуючих організацій є найбільш точною інформацією. Що стосується їх діяльності, то тут кількість суттєво відрізняється від якості. Більшість дослідників сходяться на думці, що певну діяльність здійснює близько 15% від числа зареєстрованих [9, с. 51]. Про частину організацій, крім реєстру в управлінні юстиції, ніякої інформації знайти неможливо. Причому не тільки через недостатнє висвітлення їх роботи в ЗМІ, а й через власне небажання поширювати дані про себе чи навіть про своє існування. Очевидно, що дана категорія організацій ставить за мету свого існування не відстоювання інтересів певної категорії громадян, а швидше вузькогрупові чи особистісні амбіції засновників.

У 2003 році однією з громадських організацій Волинської області в рамках проекту «Співпраця громадських організацій та ЗМІ у Волинській області» «Фонду сприяння демократії» Посольства США в Україні було здійснено спробу зібрати всю можливу інформацію про громадські організації області. Результатом роботи став довідник, що містив інформацію про 88 громадських організацій області, чії контактні дані виявились дійсними і вони відгукнулись на пропозицію подати інформацію про себе [6]. Вдруге такий довідник, за фінансової підтримки управління у справах сім'ї, молоді та спорту Волинської ОДА, було випущено у 2008 році. Він містить інформацію лише про 35 громадських організацій [7], і це при тому, що кількість таких організацій щорічно збільшувалась приблизно на 30 одиниць. Очевидно, що робота над другим довідником була організована не належним чином, оскільки є сумнів, що кількість діючих громадських організацій в області зменшувалась, при сталій тенденції зростання загальної чисельності. Діючі громадські організації при кожній нагоді намагаються заявити про себе та свою діяльність. Часто така інформація є формою звіту перед грантодавцем за

отримані кошти на реалізацію певного проекту.

В цілому, проаналізувавши дані управління юстиції області, можна стверджувати, що чисельність щорічно зареєстрованих організацій має позитивну динаміку, див. таблицю 1.

Чисельність громадських об'єднань помітно зросла впродовж 2009–2013 років, після запровадження Єдиного реєстру громадських об'єднань. Таке зростання, на нашу думку, має більшою мірою «штучний» характер, оскільки пов'язане не стільки з «вибухом» у розвитку громадського сектора Волині, скільки із запровадженням нового механізму їх реєстрації та доступу до даного ресурсу. До таких висновків підштовхує той факт, що на сайті Головного управління юстиції області не відображено інформації про реєстрацію громадських об'єднань Ковельського району, а по деяких інших районах є явні прогалини в базі даних. Можна припустити, що такі організації існували, однак цей факт не було відображено належним чином, див. таблицю 2.

Таблиця 2

Динаміка реєстрації громадських об'єднань Волинської області у 2009–2013 рр.

Район / рік	2009	2010	2011	2012	2013
Володимир-Волинський	5	1	1	0	4

Горохівський	21	5	3	4	5
Іваничівський	17	0	3	16	3
Камінь-Каширський	17	1	3	3	9
Ківерцівський	39	0	2	4	1
Ковельський	4	0	0	10	1
Локачинський	6	1	3	8	3
Луцький	15	2	2	0	8
Любешівський	17	6	9	3	4
Любомльський	8	1	5	1	4
Маневицький	16	3	6	6	1
Ратнівський	6	0	1	8	1
Рожищенський	19	1	3	6	1
Старовижівський	6	4	1	2	1
Турійський	29	4	5	1	1
Шацький	11	0	1	1	2
Разом	236	29	48	73	49

Джерело: таблицю складено на основі даних сайту Реєстру громадських об'єднань [8].

Однак запровадження Єдиного реєстру не вирішило всіх проблем достовірності реєстраційних даних. Так, одна із громадських організацій освітнього та культурно-виховного характеру, що була створена у 1994 році, а перереєстрована у даному реєстрі 12.01.2010 р. в графі «керівні органи» подає дані про голову та співголова правління [8], які вже дав-

Таблиця 1

Динаміка реєстрації громадських об'єднань Волинської області у 1992–2008 рр.

Район / рік	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Володимир-Волинський			1				1				2			3		4	4
Горохівський	1		2	1		2		1	2	3	5	4	1	4	4	4	1
Іваничівський					1	1	2	6	1	1		2	2	5		3	4
Камінь-Каширський				1			2	3	2		3	1	2	3	3	2	2
Ківерцівський		1	3	5	3	3	2		1	7	4	5	6	4	2	1	2
Ковельський																	
Локачинський					4	2	1		1	1	3	1	2	3	2	1	1
Луцький						3	5	1	2	1	1	1	5	5	1		3
Любешівський									1	2	1	3	1	3	2	5	7
Любомльський		1	1	4	1	1	2	2	1	5	1	2	2	6	2	1	1
Маневицький	1		1				2	1	3	4	2	2		4	1	1	
Ратнівський						2	1	1		2	3		1	3	3		1
Рожищенський	1	1	2	1		1	1	1	3	2	1	3	2	4	4	5	1
Старовижівський											1	2	1	2	1	2	
Турійський			3		3	3	4	1	1	1	3	2	2	1	13		
Шацький				1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	3		4
Разом	3	3	13	13	13	19	24	18	19	30	31	29	28	52	41	29	31

Джерело: таблицю складено на основі даних сайту Головного управління юстиції у Волинській області [3].

но, фактично, не виконують цих функцій.

Станом на січень 2014 року за кількістю зареєстрованих громадських організацій в області, серед усіх районів, лідирує Ківерцівський. Тут зареєстровано 95 громадських об'єднань. Причому це лідерство є беззаперечним, оскільки найбільш наближені до нього Горохівський і Турійський нараховують 73 та 77 об'єднань відповідно. Найменше громадських об'єднань зареєстровано у Старовижівському районі, близьким до нього є Володимир-Волинський 23 та 26 об'єднань відповідно. Середній показник по всіх районах області щодо кількості об'єднань – 52. Характерно, що кількість громадських об'єднань у районах повною мірою не корелюється із чисельністю населення або чисельністю населених пунктів у них, див. таблицю 3.

Таблиця 3

Кореляція чисельності громадських об'єднань з кількістю населених пунктів та чисельністю населення районів Волинської області

Район / кількість	Населення	Населені пункти	Громадські об'єднання (1992 – 2008 рр.)	Громадські об'єднання (2009 – 2013 рр.)	Всього громадських об'єднань
Володимир-Волинський	28,44	78	15	11	26
Горохівський	57,13	40	35	38	73
Іваничівський	35,99	59	28	39	67
Камінь-Каширський	62,15	65	24	33	57
Ківерцівський	65,92	75	49	46	95
Ковельський	43,34	93		15	15
Локачинський	25,38	54	22	21	43
Луцький	56,23	85	28	27	55
Любешівський	37,12	47	25	39	64
Любомльський	43,19	70	33	19	52
Маневіцький	57,41	71	23	32	55
Ратнівський	52,53	69	17	18	35

Рожищенський	42,99	68	33	30	63
Старовижівський	34,18	47	9	14	23
Турійський	29,04	76	37	40	77
Шацький	18,21	31	19	15	34
Разом	689,25	1028	397	437	834

Джерело: таблицю складено на основі даних офіційного веб-порталу Верховної Ради України, офіційних сайтів Головного управління юстиції у Волинській області та Реєстру громадських об'єднань [1; 3; 8].

Численні недержавні організації, громадські об'єднання, суспільно-політичні рухи стали активними гравцями на електоральному полі, що свідчить про досягнення певного рівня розвитку громадянського суспільства, але разом з тим надало виборчому процесу більш динамічного та водночас складного характеру. У виборчій кампанії, по виборах депутатів до Верховної Ради України, 2006 року вперше було надано право мати офіційних спостерігачів не лише політичним партіям та міжнародним спостерігачам, але й громадським організаціям. Це положення закону дало можливість контролю за виборчим процесом інституціям, які безпосередньо не зацікавлені у результатах виборів, а ставлять собі за мету сприяти дотриманню законності при волевиявленні громадян.

Центральна виборча комісія зареєструвала шістнадцять громадських організацій, що виявили бажання мати своїх офіційних спостерігачів. Семеро, із їх числа, мали статус регіональних, у тому числі «Асоціація молодих реформаторів» – що представляла Волинську область. Крім Волині, були зареєстровані по одній організації із Чернівців, Дніпропетровська, Запоріжжя, Закарпаття. Крим представляли 2 організації.

На позачергових парламентських виборах 30 вересня 2007 року з чотирнадцяти громадських організацій, що мали право спостерігати за виборчим процесом, шість мали регіональний статус. Дві організації було зареєстровано від Дніпропетровської області, по одній від Запорізької, Чернівецької, Чернігівської. Волинь була представлена, як і на попередніх виборах, Асоціацією молодих реформаторів. ЦВК від цієї організації зареєструвала вісім осіб, всі вони були закріплені за 22 виборчим округом [2]. Тобто говорити про географію охоплення виборчих дільниць області не доводиться, однак сама участь громадської організації у виборчій кампанії свідчить про позитивні тенденції у розвитку громадського сектора Волині.

Чисельність громадських організацій, що могли спостерігати за виборчим процесом у 2012

році зросла до 68-ми одиниць, 46 із них мали місцевий статус [2]. В переліку можна побачити представництво від 18-ти адміністративних частин України, тобто воно зросло у три рази, порівняно з попередніми парламентськими виборами. Волинська область була представлена двома організаціями: Асоціацією молодих реформаторів та Центром політичного аналізу і виборчого консалтингу.

На державному рівні чисельність спостерігачів від громадських організацій мала постійну динаміку від часу їх залучення до виборчого процесу. У 2007 році було зареєстровано 6339 спостерігачів від громадських організацій, що на 699 більше, ніж на попередніх виборах.

На виборах 2012 року вже було зареєстровано 40017 спостерігачів, що у 6 разів більше, ніж на виборах 2007 року. Збільшилася чисельність спостерігачів від місцевих громадських організацій і на Волині, в абсолютному значенні їх було 12 проти 8 у попередній кампанії.

Висновки. Отже, щодо чисельності громадських об'єднань області простежу виразна тенденція до їх чисельного збільшення. Інтенсивність цих процесів не є однаковою в усіх районах області, та не корелюється з чисельністю населення або кількістю населених пунктів.

Помітною є динаміка участі громадськості в політичних процесах Волинської області, зокрема у сфері контролю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Верховна Рада України: офіційний веб-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/z7503/A004RS?rdat1=26.02.2014&rf7571=4661>.
2. Відомості про офіційних спостерігачів від громадських організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2006/w6p001>.
3. Головне управління юстиції у Волинській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://justvolyn.gov.ua/reestr/reestr.shtml>.
4. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку. – К.: Парламентське видавництво, 2006. – С. 49.
5. Денисенко В. Аксиологія динаміки політичних процесів / В. Денисенко, В. Климончук. – Львів: Простір-М., 2005. – 245 с.
6. Діючі громадські організації Волині: інформаційно-аналітичний довідник. – Луцьк: Асоціація захисту прав молоді Волині, 2003. – 63 с.
7. Довідник громадських організацій Волині / упорядники: О. Гузь, О. Лойко, І. Дмитришин. – Луцьк: ПП Панасюк, 2008. – 83 с.
8. Єдиний реєстр громадських об'єднань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rgo.informjust.ua>.
9. Іванюк М. І. Розбудова інститутів громадянського суспільства у Західному регіоні України періоду незалежності / М.І. Іванюк. – Луцьк: ПП Іванюк, 2013. – 172 с.
10. Климончук В. Інститути громадянського суспільства в умовах трансформації політичної системи України // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Політологія, соціологія, філософія. – 2006. – Вип. 4. – С. 216–223.
11. Пирожик О. Семеро депутатів облради – із «Царського села»! А чотири райони – не мають жодного депутата // Волинь. – 2006. – 11 квітня.

Стаття надійшла до редакції 17.10.2014

REFERENCES:

1. Verkhovna Rada Ukrainy : ofitsiyni veb-portal (Verkhovna Rada of Ukraine: official web portal). Regime to access: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/z7503/A004RS?rdat1=26.02.2014&rf7571=4661>.
2. Vidomosti pro ofitsiynikh sposterihachiv vid hromadskykh orhanizatsii (Information observers from of public organizations). Regime to access: <http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2006/w6p001>.
3. Holovne upravlinnia yustytsii u Volynskii oblasti (Department of Justice in the Volyn region). Regime to access: <http://justvolyn.gov.ua/reestr/reestr.shtml>.
4. Hromadianske suspilstvo v suchasni Ukraini: spetsyfika stanovlennia, tendentsii rozvytku. K. : *Parlament-ske vydavnytstvo*, 2006. p 49.
5. *Denysenko V.* Aksiolohiia dynamiky politychnykh protsesiv (Axiology dynamics of political processes). Lviv : *Prostir-M.*, 2005. 245 p.
6. Diiuchi hromadski orhanizatsii Volyni : informatsiino-analitychni dovidnyk (Existing public organizations Volyn: information and analytical information). Lutsk : *Asotsiatsiia zakhystu prav molodi Volyni*, 2003. 63 p.
7. Dovidnyk hromadskykh orhanizatsii Volyni (Directory of public organizations Volyn). Lutsk : *PP Panasiuk* (t. 2000), 2008. 83 p.
8. Yedyni reiestr hromadskykh obiednan (Unified Register of associations). Regime to access: <http://rgo.informjust.ua>.
9. *Ivaniuk M. I.* Rozbudova instytutiv hromadianskoho suspilstva u Zakhidnomu rehioni Ukrainy periodu nezalezhnosti (Strengthening of civil society in Western Ukraine independence period). Lutsk : *PP Ivaniuk*, 2013. 172 p.
10. *Klymonchuk V.* Instytuty hromadianskoho suspilstva v umovakh transformatsii politychnoi systemy Ukrainy (The institutions of civil society in transforming the political system of Ukraine). *Naukovyi visnyk Uzhhordskoho universytetu. Serii: politolohiia, sotsiolohiia, filosofiiia*. 2006. no. 4.

11. *Pyrozhyk O.* Semero deputativ obrady – iz «Tsarskoho sela»! A chotyry raiony – ne maiut zhodnoho deputata (Seven deputies council - of «the royal village»! A four areas - have no deputy). Volyn. 2006. 11 april.

Мельник Віра Вячеславівна – аспірант
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Адреса: 43025 м. Луцьк, просп. Волі, 13
E-mail: lu4ano4ka@ukr.net

Melnyk Vira Viacheslavivna – postgraduate
Lesya Ukrainka eastern european national university
Address: 13, Voli Avenue, Lutsk, 43025, Ukraine
E-mail: lu4ano4ka@ukr.net